

Posudek habilitační práce Mgr. Jána Drengubiaka *O hledání slobody v prozaickej a básnickej tvorbe Anne Hébertovej*, FF PU Prešov, Prešov 2017, 140 s.

Ještě než přikročím k rozboru, musím zdůraznit kvalifikační validnost Drengubiakovy habilitační práce. Autor prokázal to základní, co od takového díla očekáváme: solidní přehled o literárně kritické literatuře, přehled o metodologii, vytvoření vlastního metodologického přístupu, který je uplatněn v analýze a prezentaci, posun bádání v dané problematice. Jestliže budou mé další řádky kritičtější, neznamená to nikterak, že by habilitandovy závěry byly zásadně rozporovány.

Proberme práci postupně a začněme u první kapitoly „Québecký literárny kontext“. Drengubiak se omezuje vesměs na druhou polovinu 20. století. Podle mě je pro uchopení složité osobnosti Anne Hébertové a jejího postavení mezi québeckými spisovateli nutno zajít hlouběji do minulosti, než jak činí habilitand. Québecká modernost má svá specifika a jedním z nich je silné postavení katolické církve. Je to dáno komunitní podobou québecké společnosti, v níž se církev prosadila jako určující sociální, identitární a intelektuální instituce, jsouc až do 60. let 20. století pevně zakotvena v základním a středním školství. Proto se zde výrazněji a významněji než jinde projevují moderní myšlenkové proudy katolicismu, jako jsou neotomismus a ve filozofii personalismus. Z těchto základů, a nikoli laického pojetí modernity, vyrůstá liberální individualismus a afirmace jedince. Právě z elitních církevních středních škol, paradoxně, vzešly laicizující elity Klidné revoluce 60. let. Do tohoto proudu, který postupně sílí od 30. let až ke Klidné revoluci je třeba situovat počátky autorčiny tvorby. Anne Hébertová generačně patří do okruhu časopisu *La Relève* a *La Nouvelle Relève*, kam náležel i její bratranec Hector de Saint-Denys Garneau. V tomto okruhu, jehož jádro tvořili studenti jezuitského Collège Sainte-Marie v Montréal, ovlivnění Maritainem a Mounierem, vzniká ve 40. letech nová poezie a personalistický román. Pravda, Anne Hébertová stála vždy poněkud stranou, avšak její základní tvůrčí étos se od počátku nese v tomto personalistickém duchu celou její tvorbou se všemi stopami barokizující estetiky zděděné z katolických tradic. Poznamenal i její individualistickou odtažitost ve vztahu ke québecké komunitě, ke Klidné revoluci, neonacionalismu, ženskému hnutí, ať už ji literární kritika chtěla kamkoliv přichýlit. Ale to už Ján Drengubiak na dalších stránkách své práce, kde podává přehled o přístupech různých kritiků k dílu Anne Hébertové, dobře charakterizuje.

Svou hlavní metodologickou oporu v další části práce našel Ján Drengubiak v tematologii Stanislava Rakúsa. Na jeho místě bych přece jen částečně polemizoval s tímto dobrým teoretickým vzorem, a to úvahou o intencionalitě. Rakúsův model je svůdný svou algoritmickou přímočarostí, ale může vést ke zjednodušujícímu chápání přenosu empirické reality do díla. Teoreticky si tuto realitu můžeme představit jako objektivně inertní. Avšak při jakémkoli dotyku s ní dochází k interakci se subjektem, intence přetváří percepci a ono „tvarovanie“ (s. 48), které dle Drengubiaka formuje konfliktnost tématu, předchází již samotné tvorbě při vnímání mimoliterární skutečnosti. Proto si nemyslím, že by „literatura byla problémovější jav než život“ (s. 49), a spíš dávám za pravdu Vladimíru Boudníkovi z Hrabalova *Něžného barbara*, když v zoufání konstatuje, že realita jeho umění předbíhá a je umělečtější než jeho tvorba. Zkrátka ona problémovost, o níž je řeč, provází patrně celý proces tvorby a najdeme ji, byť pokaždé v jiné podobě, v každé z etap procesu tvorby. Tak či onak si Ján Drengubiak v tematologii a v Rakúsovi našel vhodný způsob a vhodnou oporu, jak přistoupit k dílu Anne Hébertové.

Zvolit za východisko její básnickou prvotinu a poezii prvních sbírek není sice zcela nové, neboť tato myšlenka v literární kritice koluje, ale koherentní způsob habilitandovy prezentace je průkazný: identifikoval jedenadvacet témat a stanovil u nich frekvenci v jednotlivých básnických a prozaických dílech. Tím si vytvořil nástroj pro rozbor textů. Konstatujme, že analýzy vybraných próz jsou relevantní a přesvědčivé. Přesto bych této analytické části adresoval několik výtek. Pramení z přání a touhy po úplnosti a komplexnosti.

Jsem si vědom, že úplnost je chimérický ideál, přesto bych v případě Anne Hébertové uvítal, kdyby vedle analyzovaných próz habilitand charakterizoval další díla: *Les Enfants du Sabbat*, *Un habit de lumière*, *Héloïse*, atd. A to nemluvím o zajímavých divadelních hrách, například *Le Temps sauvage*, kde slunce a matka metaforicky představují pustošivý element domu, rodiny a světa, zatímco otec, takřka oběť, pasivně přihlíží. Jsou to též témata, jinak pojatá, o nichž pojednává Drengubiakova práce. Nejen próza, ale i dramata spoluvytvářejí jednotu i proměnlivost autorčina díla.

Širší záběr by možná také vedl k prohloubení konstatace, kterou v Drengubiakově práci najdeme, totiž, že ona témata jsou v rámci tvorby i některých děl ambivalentní a že jejich význam se mění v závislosti nejen na konfiguraci témat (viz přehled na s. 54), ale i na naraci a narativní perspektivě. A zde mohl Ján Drengubiak výtečně využít své pertinentní analýzy

narace ze s. 33 an. a ukázat, jak změny vypravěčů a lyrizace přispívají k polysémantismu a zvrátovosti témat.

Možná by se tím také odhalilo i něco více (budiž to bráno jako hypotéza). Totiž, že hlavní pnutí a konflikt není mezi jedincem a komunitou, jak to prezentuje habilitand, ale že se jedná v prvé řadě o vnitřní pnutí a že pod místy klasicizující, ukázněnou narací je divokost touhy, mrazivé i spalující, ničivé i tvořivé, špinící i očištné. Nemůžeme ji sice dokázat v autorčině empirickém životě, ale u postav rozhodně ano. Nemusíme zajít až k psychoanalýze, stačí postihnout oscilaci mezi krajními úvratěmi ústředních postav. Pak bychom onu vnitřní jednotu díla Anne Hébertové postihli z jiného úhlu.

Tolik z celkového pohledu. Nyní několik nezásadních otázek a upozornění.

- Na s. 9. habilitand tvrdí, že podle jeho názoru „v sujetovej rovine neexistuje postup, ktorý by sám o sebe zaručoval to, že dielo bude schopné udržať si dlho svoju aktuálnosť“. Proto otázka: lze vůbec stanovit obecnou nadřazenost sujetu nad tématem a opačně? A uvažme příklad: bratrovražda a pomsta je častý námět, a jestliže *Hamlet* je jedinečný, pak krom jiného sujetovým ztvárněním divadla na scéně. A připomeňme *a contrario* humorného „Hamleta bez Hamleta“ v *Záskoku* Járy Cimrmana.
- Na s. 14: „Ďalšie neúspešné referendum o samostatnosti Québecu z roku 1995 iba potvrdzuje, že québecká spoločnosť je zrelá, sebavedomá a že otázku samostatnosti a zachovania vlastnej identity už nepovažuje za najpalčivejší problém.“ Zde bych přece jen upozornil, že referendum skončilo nejtěsnější převahou záporných hlasů a že bylo vyvoláno mimo jiné silně konfliktním popřením závěrů smlouvy dosažené u jezera Meech ze strany anglofonních provincií. Kampaň i hlasování byly značně emotivní a dramatické. Nevím, co bych v takové situaci označil za identitární zralost a sebevědomí.
- Na s. 25 se uvádí výčet koncepcí mýtu, přičemž se nikterak nerozlišuje mezi mýtem etnickým a literárním. Namítl bych, že i když hranice mezi oběma není zcela neprůchodná, jejich charakteristiky a funkčnost jsou rozdílné a nebylo od věci jejich rozlišení zmínit.
- Na s. 82: „[...] úvod románu *Izby z dřeva* vyzníva jako veľmi tradičný román rodnej hrudy.“ Následuje ukázka, která spíš napovídá, že se jedná o atmosféru městského prostředí z *Bonheur d'occasion* od Gabrielle Roy. K samotnému rozboru *Les Chambres de bois* a také dalších románů bych dodal jeden rys: není možné si

nevšimnout triadické konstrukce v konfiguraci postav. Vždy čelí jedinec dvěma spiklencům, zde Catherine Michelovi a jeho incestní sestře, v *Héloïse* je protagonista vklíněn mezi snoubenku a upířici, v *Kamourasce* je dramatické konfliktní jádro tvořeno Elisabeth a dvěma muži apod. Tyto triadické konfigurace se ale rozpadají, znovu vytvářejí, proměňují v závislosti na dynamice napětí, v některých románech více, v jiných méně.

- Na s. 90 je popis Liy a přirovnání k dravému ptáku. Je to jiný pták než ptáče z *Les Songes en équilibre* a sokol z *Le Tombeau des rois*? Nebylo by na místě hovořit o dynamické proměnlivosti témat? A to i uvnitř jednotlivých textů? Viz např. konstataci o ambivalenci obrazu tance v *Kamourasce* na s. 101., či obrazu moře v *Les Chambres de bois* a *Les Fous de Bassan* na s. 119.

Předpokládám, že některé z těchto poznámek ožíví diskusi při habilitačním řízení před vědeckou radou.

Shrnu-li svůj pohled na habilitační spis Jána Drengubiaka, musím konstatovat to, co již v úvodu svého posudku, totiž že práce splňuje náležitosti kvalifikačního díla. Mé kritické výtky se týkají spíš osobních nesplněných přání a naznačují, kterým směrem bylo možno se ještě vydat. Základní konstrukce práce, metodologie a postup ukazují, že Ján Drengubiak dostal standardům.

Proto habilitační práci *O hledání slobody v prozaickej a básnickej tvorbe Anne Hébertovej* habilitanda Mgr. Jána Drengubiaka, PhD. doporučuji přijmout k obhajobě a doporučuji udělit akademický titul docent ve studijní oboru číslo 2.1.23 teorie literatury a dějin konkrétních národních literatur.

V Brně 26. 1. 2018

prof. Petr Kyloušek

FF MU Brno